

PROFESSIONALIZM AKMEOLOGIYANING MUHIM TUSHUNCHASI SIFATIDA

Egamberdiyeva Nargiza Sardor qizi

Kattaqo'rg'on Davlat Pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim

yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada professionalizmning akmeologiyadagi o'rni, shaxsning kasbiy rivojlanish jarayoni sifatida professionalizatsiya, kasbiy faoliyat va mutaxassis shaxsining shakllanishi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, professiogenez yondashuvi va pedagog professionalizmining o'ziga xos jihatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: professionalizm, akmeologiya, professionalizatsiya, kasbiy faoliyat.

Hozirgi davrda mutaxassis tayyorlash jarayonida nafaqat bilim, balki yuqori darajadagi professionalizm ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan akmeologiya fanida professionalizm shaxsning kasbiy rivojlanishining eng yuqori bosqichi sifatida qaraladi. Bu tushuncha insonning kasbiy faoliyatda mukammallikka erishish jarayonini ifodalaydi. Psixologiyada shaxsning muayyan kasbda rivojlanish jarayoni professionalizatsiya deb yuritiladi. Ushbu jarayon uzluksiz bo'lib, kasb tanlashdan boshlab insonning butun umrini qamrab oladi. Professionalizatsiya davomida shaxs asta-sekin kasbiy faoliyatni egallaydi va mukammallashtiradi. Mazkur jarayon bir necha bosqichlarda namoyon bo'ladi: avvalo kasbni izlash va tanlash, so'ng uni o'zlashtirish, keyinchalik ijtimoiy va kasbiy muhitga moslashish hamda yakunda kasbiy faoliyatni mustaqil amalga oshirish. Har bir bosqichda shaxsning maqsadlari, ehtiyojlari va faoliyat mexanizmlari o'zgarib boradi. Dastlabki bosqichda kasb talablari o'rganilsa, keyingi bosqichlarda kasbiy mahoratni oshirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Faoliyat shaxs taraqqiyotining muhim omili sifatida insonning ijtimoiy muhitdagi mavjudligini ifodalaydi. Insonning mehnat jarayonidagi ishtiroki uning psixologik xususiyatlari va individual sifatlarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois shaxs va faoliyat o'rtasidagi munosabat dinamik xarakterga ega bo'lib, vaqt o'tishi bilan rivojlanib boradi.

Professionalizm inson mehnat faoliyatining integral psixologik tavsifi bo'lib, uning kasbni qay darajada egallaganligini va faoliyatni samarali amalga oshirish imkoniyatlarini aks ettiradi. U yuqori mehnat samaradorligi, kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli bajarish va muhim kasbiy sifatlarining mavjudligi

bilan tavsiflanadi.

Professionalizm o'z ichiga kasbiy faoliyat, kasbiy muloqot va mutaxassis shaxsini qamrab oladi. Kasbiy faoliyat ijtimoiy va shaxsiy ehtiyojlarni qondirishga qaratilgan bo'lsa, kasbiy muloqot hamkorlik va o'zaro ta'sir orqali faoliyat samaradorligini oshiradi. Mutaxassis shaxsi esa kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan psixologik xususiyatlar majmuasidan iboratdir.

Mutaxassis shaxsining shakllanish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u professiogenez tushunchasi orqali izohlanadi. Professiogenez shaxsning kasbiy rivojlanishini, uning individual xususiyatlarini va mehnat faoliyatining rolini kompleks tarzda o'rganadi.

Ushbu jarayon shaxs taraqqiyoti, ijtimoiylashuv, o'z-o'zini anglash va shaxs faolligi orqali namoyon bo'ladi. Shaxs taraqqiyoti mehnat motivlarining shakllanishi va kasbiy muhim sifatlarning rivojlanishi bilan bog'liq. Ijtimoiylashuv jarayonida shaxs jamiyat normalarini o'zlashtiradi va kasbiy faoliyatga moslashadi. O'z-o'zini anglash esa shaxsning o'z imkoniyatlarini baholashi va rivojlantirishiga xizmat qiladi.

Shaxsning kasbiy shakllanishi jamiyat talablari va shaxsning o'zini namoyon etishga intilishi o'rtasidagi muvozanat asosida kechadi. Bu jarayon shaxsning doimiy ravishda o'sishi va takomillashuvini ta'minlaydi.

Pedagog professionalizmi o'ziga xos murakkab hodisa bo'lib, u o'qituvchining kasbiy faoliyatni samarali tashkil etish, o'quvchilar bilan muloqot qilish va pedagogik mahoratini namoyon etish qobiliyatida ifodalanadi. Empirik jihatdan u o'qituvchining o'z bilim va tajribasini amaliyotda qo'llay olish darajasi bilan baholanadi.

Ilmiy nuqtai nazardan esa pedagog professionalizmi shaxsiy intilishlar, dunyoqarash, ijtimoiy muhit va pedagogik tajriba ta'sirida shakllanuvchi individual hodisa sifatida qaraladi. U ta'lim jarayonida ijodkorlik, pedagogik mahorat va erkin yondashuv orqali namoyon bo'ladi.

Kasbiy yetuklik esa pedagogning o'z kasbiga nisbatan ongli munosabati, o'zini kasbiy faoliyat sub'ekti sifatida anglash va o'z rivojlanishini rejalashtirish qobiliyati bilan bog'liqdir. Bu jarayon o'z-o'zidan shakllanmaydi, balki shaxsiy va kasbiy sifatlarni ongli ravishda rivojlantirishni talab etadi.

Professionalizm akmeologiyaning asosiy tushunchalaridan biri bo'lib, shaxsning kasbiy faoliyatdagi eng yuqori rivojlanish darajasini ifodalaydi. Professionalizatsiya jarayoni orqali shaxs kasbni egallab, mutaxassis sifatida shakllanadi va rivojlanadi. Ayniqsa, pedagog faoliyatida professionalizm ta'lim sifatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Shu bois pedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta'minlash, ularning kompetentligini oshirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Bir qator olimlar shu soha bo'yicha

ilmiy izlanishlar olib borishgan.

O'qituvchining Akmeogrammasini Ishlab Chiqish Bo'yicha Loyiha

Loyiha nomi:

“Pedagogning professional rivojlanish akmeogrammasini yaratish va joriy etish”

Loyiha maqsadi:

O'qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanishining individual modelini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish orqali pedagog professionalizmini oshirish.

Loyiha vazifalari

- pedagog faoliyatini tahlil qilish
- kasbiy kompetensiyalarni aniqlash
- professiogramma asosida talablarni belgilash
- akmeogramma modelini ishlab chiqish
- rivojlanish dasturini yaratish

Loyiha bosqichlari:

Diagnostik bosqich

- pedagogning bilim, ko'nikma va sifatlarini baholash
- psixologik testlar va kuzatuv

Loyihalash bosqichi

- individual akmeogramma tuzish
- rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash

Amalga oshirish bosqichi

- natijalarni baholash
- rivojlanish dinamikasini aniqlash

Akmeogramma modeli

Komponent

Ko'rsatkichlar

Kasbiy bilim	Fan va metodika bilimlari
Pedagogik mahorat	Darsni tashkil etish
Muloqot	O'quvchilar bilan aloqa
Shaxsiy sifatlar	Sabr, mas'uliyat
Innovatsiya	Yangi metodlardan foydalanish

Kutilayotgan natijalar

- pedagog professionalizmi oshadi
- ta'lim sifati yaxshilanadi
- o'qituvchining o'zini rivojlantirish motivatsiyasi kuchayadi
- individual rivojlanish strategiyasi shakllanadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abulxanova-Slavskaya K.A. – Shaxs rivojlanishi nazariyasi
2. Klimov Ye.A. – Professional faoliyat psixologiyasi
3. Pryajnikov N.S. – Kasbiy o'zini aniqlash
4. Muslimov N.A. – Kasbiy shakllanish nazariyasi
5. Egamberdieva N.M – Pedagogik kompetentlik asoslari